

Proces

- program = vykonatelný soubor
- proces = jedna instance vykonávaného programu

UNIX

- souběžně (simultaneously) se může vykonávat mnoho procesů (šachový velmistr)
- může se vykonávat mnoho instancí jednoho programu (např. programu **kp** pro kopírování souborů)

Proces v UNIXu

- proces je jednotka (entita), která vykonává programy a poskytuje prostředí pro jejich vykonávání
- adresový prostor + počítadlo instrukcí
- proces je základní jednotkou plánování (*scheduling*)
- procesor vykonává v jednom okamžiku nejvíc jeden proces
- soutěží a vlastní prostředky
- požadují vykonání služeb jádra

Systémová volání pro procesy

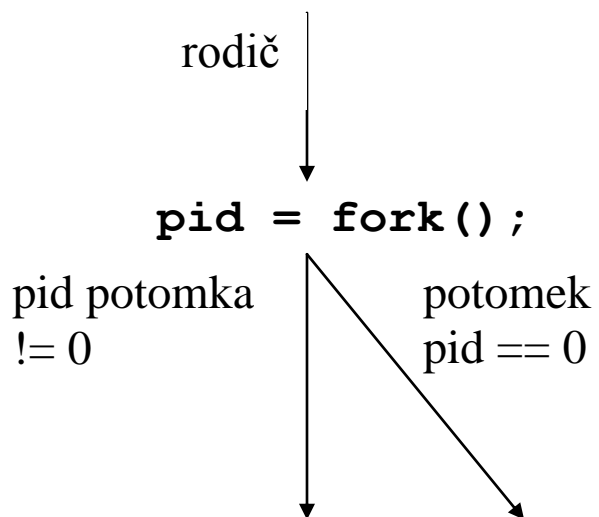
- vytvoření procesu

```
pid = fork() ;
```

vytvoří se (téměř) identická kopie volajícího procesu

- adresový prostor je kopie adresového prostoru volajícího programu a vykonává se stejný program
 - vytvořený proces má svou kopii deskriptorů souborů, které odkazují na stejné soubory
 - volající proces rodič
 - vytvořený proces potomek
 - každý proces (kromě prvního má svého rodiče)
 - rodič může mít více potomků
 - návrat ze systémového volání (fork) na stejné místo
-
- jak je rozeznáme ?
 - jádro identifikuje procesy číslem procesu, které se nazývá identifikátor procesu (*process identifier* PID)
 - návratová hodnota **pid** bude ve volajícím procesu PID vytvořeného potomka a v potomkovi bude nula
 - program může obsahovat kód rodiče i potomka

```
main()  
{  
    /*kód rodiče*/  
    pid=fork();  
    if (!pid)  
    {  
        /*kód potomka*/  
        ...  
    }  
    if (pid)  
    {  
        /*kód rodiče*/  
        ...  
    }  
}
```


- častěji, v nově vytvořeném procesu se vykoná nový program voláním některého tvaru služby **exec**

kp – název souboru, který obsahuje vykonatelný program pro kopírování souborů

```
main(int argc, char *argv[])
{
    int stav;

    if (fork() == 0)
        execl("kp", "kp", argv[1],
            argv[2], 0);
    wait(&stav);
    printf("kopirovani skonceno");
}
```

původní program je v paměti přepsán a potomek nepokračuje vykonáváním starého programu, ale potomek se vrátí z volání s počítadlem instrukcí nastaveným na první vykonatelnou instrukci nového programu

- čekání na skončení potomka

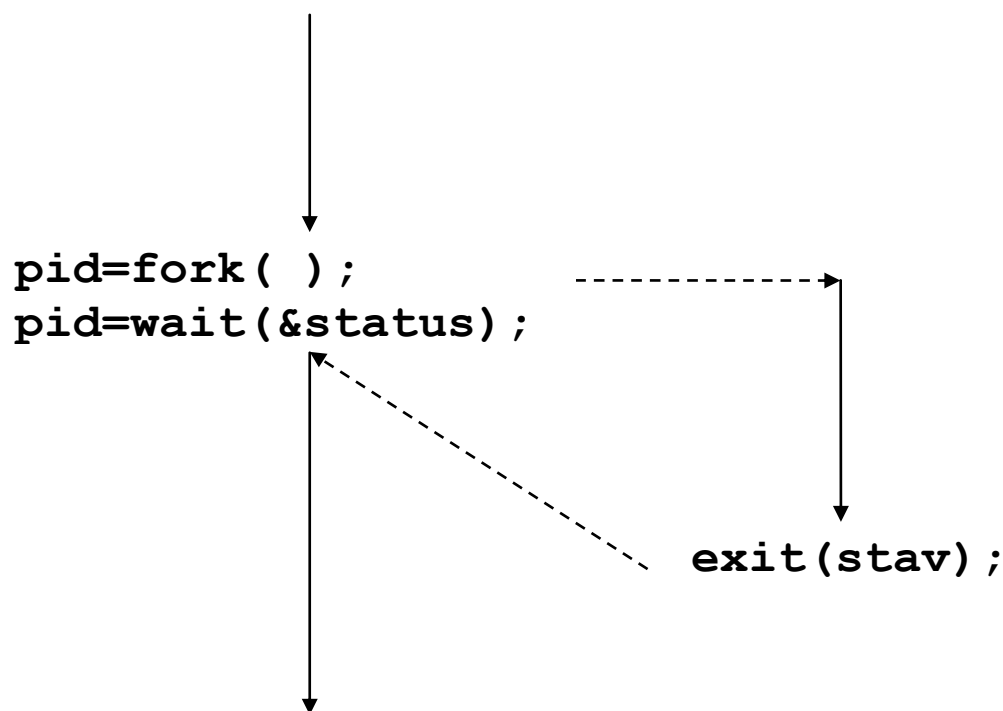
```
pid = wait (stav_adresa);
```

stav_adresa je adresa celočíselné proměnné, která bude obsahovat koncový stav procesu

- ukončení procesu

```
exit(stav);
```

C programy volají **exit** při návratu z funkce **main**

proč jsou na vykonání nového procesu nutná dvě systémová volání a tedy dvojitě náklady?

- v klient-server aplikacích program server může vytvořit voláním **fork** více procesů pro obsluhu klientů (v moderních systémech více vláken)
- možno v procesu vyvolat vykonání programu bez vytvoření nového procesu
- mezi **fork** a **exec** může potomek vykonat vhodné akce ještě dřív než je vyvolán nový program

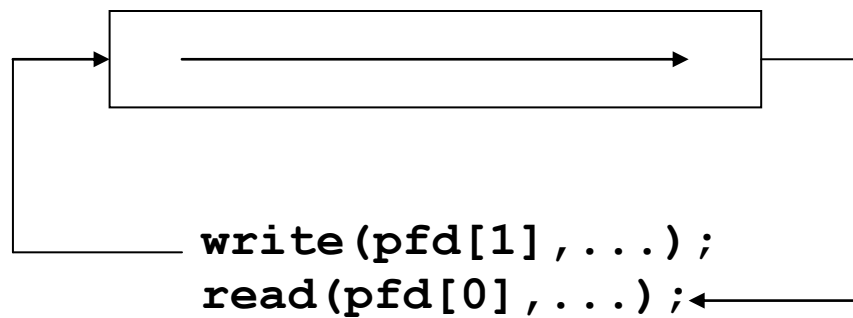
Meziprocesová komunikace

- přenos dat mezi procesy umožňují roury
- vytvoření roury

```
pipe (fdptr) ;
```

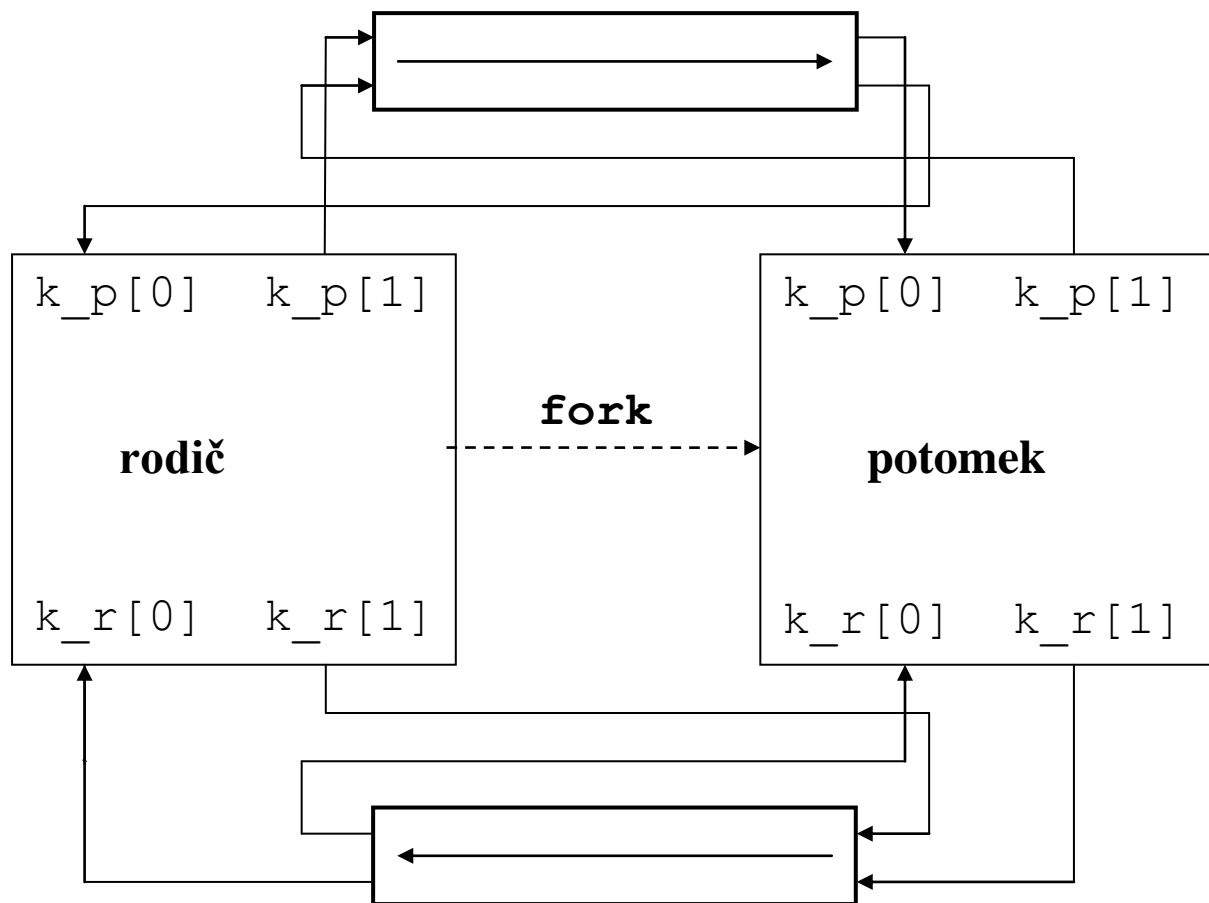
fdptr pole dvou deskriptorů pro zápis do a čtení z roury

```
int pfd[2] ;  
...  
pipe (pfd) ;  
...  
    write (pfd[1] , ... ) ;  
    read (pfd[0] , ... ) ;  
...
```


- komunikace mezi procesy
 - proces vytvoří rouru voláním **pipe**
 - voláním **fork** vytvořené procesy získají deskriptory souborů roury
 - procesy čtou z a zapisují do roury
 - synchronizace

- příklad obousměrné komunikace rodiče a potomka

- vytvoříme dvě roury pro tok dat k rodičovi k_r a tok dat k potomkovi k_p
- potomek má vlastní kopie deskriptorů souborů pro obě roury
- standardní vstupy a výstupy přesměrujeme na roury

```

char string[] = "ahoj";
main()
{
int pocet, i;
int k_r[2], k_p[2];
char b[64];
pipe(k_r);
pipe(k_p);
if(fork() == 0)
{
    /*potomek*/
    close(0);
    dup(k_p[0]);
    close(1);
    dup(k_r[1]);
    close(k_r[1]);
    close(k_p[0]);
    close(k_r[0]);
    close(k_p[1]);
    for(;;)
    {
        if ((pocet=
            read(0,b,sizeof(b))) == 0)
            exit();
        write(1,b,pocet);
    }
}

```

```

/*rodic*/
close(1);
dup(k_p[1]);
close(0);
dup(k_r[0]);
close(k_p[1]);
close(k_r[0]);
close(k_p[0]);
close(k_r[1]);
for (i=0; i<3; i++)
{
    write(1,string,strlen(string));
    read(0,buf, sizeof(buf));
}
}

```

vykonání:

potomek buď najde v rouře **k_p** data nebo počká až je tam rodič vloží,
když je přečte vloží je do roury **k_r**

rodič třikrát vloží data do roury **k_p** a potom přečte nebo čeká na data z roury **k_r**

ahoj ahoj ahoj

a po jejich třetím přečtení skončí

potomek po třetím přečtení čeká na další data
protože žádný proces nemá otevřený deskriptor souboru pro
zápis, nikdo už do roury data nezapíše

volání **read** vrátí konec souboru, tedy nula přečtených
bytů a potomek skončí – **exit**

proč zavírat nadbytečné deskriptory souborů?

- šetříme
- vykonáváním **fork** a **exec** získávají nezavřené deskriptory souborů další procesy a v nich vykonávané programy
- **read** z roury vrátí konec souboru jenom tehdy není-li otevřená pro zápis

Vykonatelný (*executable*) program

obyčejný soubor určený na vykonání na HW v prostředí OS

více formátů

a.out Assembler OUTput Format

ELF Executable and Linking Format (Linux, System V)

COFF Common Object File Format (BSD)

PE/COFF Microsoft's Portable Executable (PE)

Mají následující strukturu:

1. Primární hlavička identifikující typ vykonatelného programu, často formou magického čísla, počet sekcí, začáteční hodnotu počítadla instrukcí
2. Hlavičky sekcí s velikostí sekce, virtuální adresou, ...
3. Sekce obsahující „data“, text (instrukční segment), inicializovaná data, informace o neinicializovaných datech (*bss block started by symbol*)
4. Jiné sekce obsahující tabulku symbolů užitečnou pro ladění

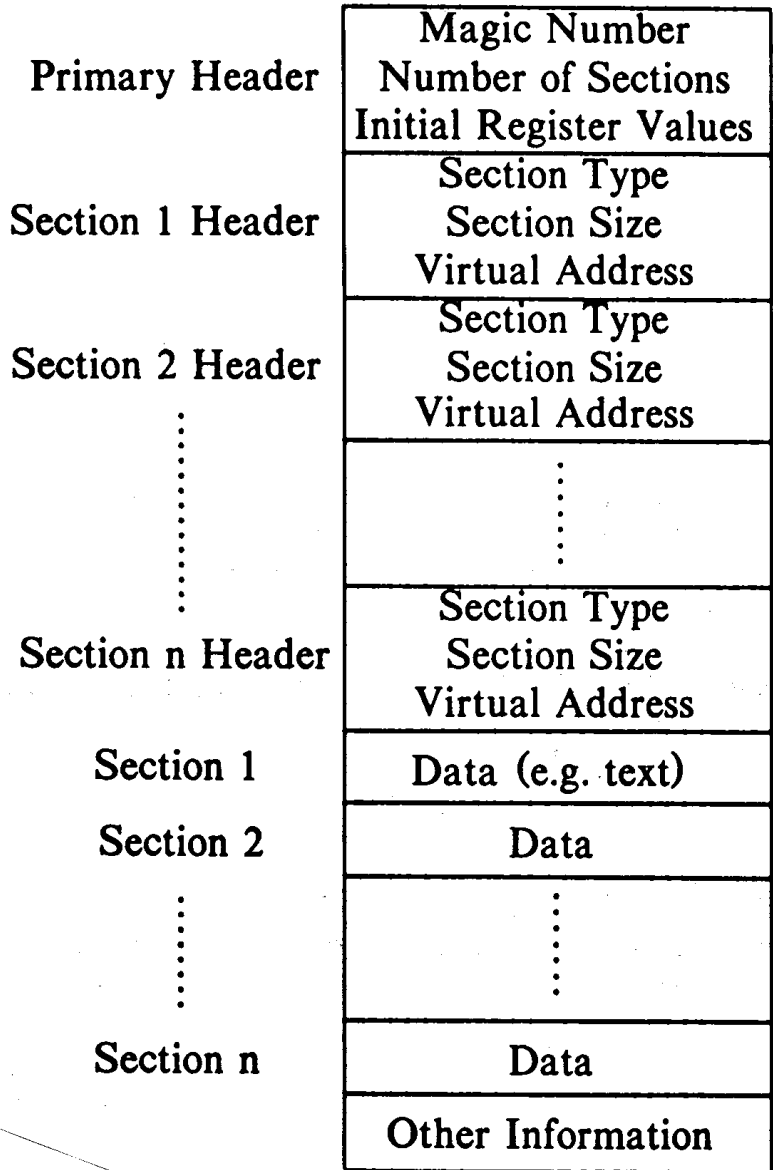

Image of an Executable File

Shell

interpret příkazů

- první slovo (symbol) na řádku je interpretován jako jméno příkazu
 - kód vykonatelného programu, např. po kompilaci programu v C jazyce
 - vykonatelný program jako posloupnost příkazů shellu
 - vnitřní (vestavěné) příkazy, vykoná shell
 - příkazy pro řízení vykonávání *if*, *for*, *while*
 - *cd*, *who*...
- příkazy mohou být vykonávány
 - synchronně, shell čeká na vykonání příkazu před čtením následujícího příkazu
 - asynchronně, v pozadí, za příkazem následuje *&*, shell začne vykonávat příkaz a je připraven přijmout další příkaz
- přesměrování
 - **< soubor** použij soubor jako standardní vstup
 - **> soubor** použij soubor jako standardní výstup
 - **2> soubor** použij soubor jako standardní chybový výstup
- kolona

```
ls -l | wc
```

```

/*read command line until "end of line"*/
while(read(stdin, buffer, numchars))
{
    /*parse command line*/
    if(/*command line contains & */)
        amper = 1;
    else
        amper = 0;
    /*for commands not part of the shell
    command language*/
    if (fork() == 0)
    {
        /*redirection of IO?*/
        if (/*redirect output*/)
        {
            fd = creat(newfile, fmask);
            close(stdout);
            dup(fd);
            close(fd);
            /*stdout is now redirected*/
        }
        if(/*piping*/)
        {
            pipe(fildes);
            if (fork() == 0)
            {
                /*first component of command
                line*/
                close(stdout);
                dup(fildes[1]);
                close(fildes[1]);
            }
        }
    }
}

```



```

        close(fildes[0]);
        /*stdout now goes to pipe*/

        /*child process does
           command*/
        execlp(command1,command1,0);
    }
    /*2nd command component of
       command line*/
    close(stdin);
    dup(fildes[0]);
    close(fildes[0]);
    close(fildes[1]);
    /*standard input now comes from
       pipe*/
    }
    execve(command2,command2,0);
}
/*parent continues over here...
 *waits for child to exit if required
 */
if(amper == 0)
    retid = wait(&status);
}

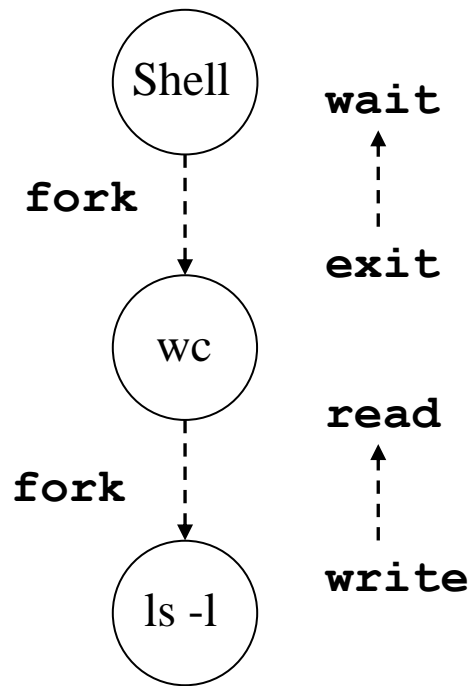
```

[Bach 86]

```
who  
ls -l
```


```
nroff -mm velkydokument &  
nroff -mm velkydokument > vystup
```

```
ls -l | wc
```


Zavedení operačního systému

- „nezávislost“ HW a OS
 - na jedné HW architektuře různé OS, Linux/Windows
 - na různých HW architekturách stejný OS (vyčlenění se strojově závislá část OS)
- při zapnutí počítače v hlavní paměti není žádný program
- operační systém musí zavést sám sebe
- *bootstrap, to boot*

Main Entry: ¹**boot·strap**

Pronunciation: 'büt-"strap

Function: *noun*

Date: 1913

1 plural : unaided efforts -- often used in the phrase *by one's own bootstraps*

2 : a looped strap sewed at the side or the rear top of a boot to help in pulling it on

Main Entry: ³bootstrap

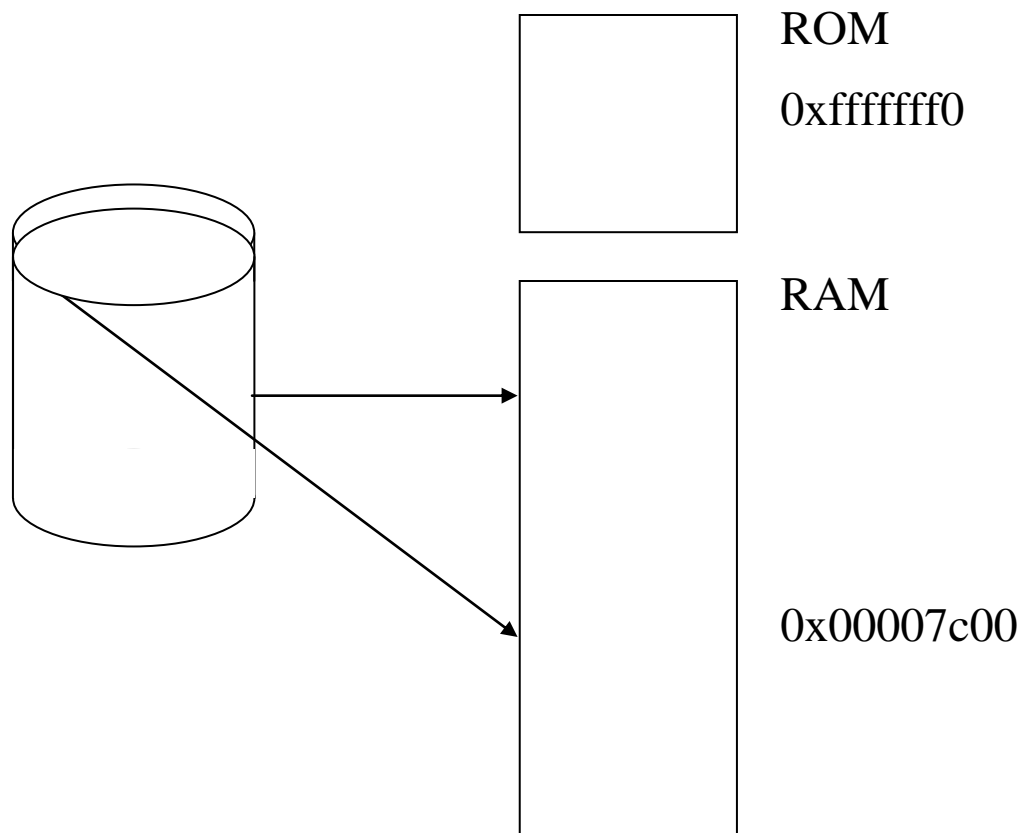
Function: *transitive verb*

Date: 1951

: to promote or develop by initiative and effort with little or no assistance <*bootstrapped* herself to the top>

Merriam-Webster Online

- zavedení OS je posloupnost kroků:
 - po připojení k síti HW generuje RESET
 - začne se vykonávat program v trvalé paměti (ROM) – strojový zavaděč, který čte první sektor z disku do hlavní paměti
- (PC paměť ROM adresa 0xffffffff, BIOS)
1. test HW (přítomnost zařízení)
 2. inicializace HW (tabulka instalovaných zřízení)
 3. hledá disk s operačním systémem (pružné, pevné, CD-ROM)
 4. přečte první sektor a zapíše ho do RAM, adresa 0x00007c00 a vykoná skok na tuto adresu

- začne se vykonávat zavaděč operačního systému (boot loader), který je (nebo jeho začátek) v prvním sektoru, který z disku do RAM přečte jádro OS

Linux

- zavedení z pružného disku
 - komprese při kompilaci
 - dekomprese při zavádění
 - zavaděč je v jazyce symbolických instrukcí (assembly language)
 - po přeložení jádra je zavaděč umístěn na začátek souboru s přeloženým jádrem
 - zapíše se na pružný disk od prvního sektoru
 - BIOS tedy přečte zavaděč a vykoná skok na jeho začátek
 - zavolá proceduru BIOSu na vypsání „Loading ...“
 - zavolá proceduru BIOSu na zavedení funkce **setup ()** jádra na adresu 0x00090000 a zavede zbytek jádra
 - skok na **setup ()**
- zavedení z pevného disku
- obecně
 - pevný disk je rozdělen na oblasti, které můžeme považovat za logické disky
 - první sektor disku, MBR *master boot record* obsahuje tabulku oblastí a krátký program, který zavádí první sektor oblasti, která je označena jako aktivní

- LILO (LInux LOader)
- dvoustupňové zavádění
 - instalován
 - v MBR namísto programu, který zavádí první sektor aktivní oblasti
 - v prvním sektoru aktivní oblasti
 - dvě části
 - první část zavede BIOS na adresu 0x000007c0 a tato zavede druhou část do RAM na adresu 0x0009b000
 - druhá část zjistí operační systémy na disku a nabídne uživateli, aby si vybral
 - po výběru (anebo po uplynutí čekací doby předdefinovaný *default*) přečte první sektor vybrané oblasti
 - jestli je zaváděn Linux, zavaděč vypíše „Loading ...“
 - zavede funkci **setup ()** jádra na adresu 0x00090000 a zavede zbytek jádra
 - skok na **setup ()**
- **setup ()**
 - zjistí velikost RAM
 - inicializuje anebo reinitializuje přídatná zařízení, ...
 - skok na funkci **startup_32 ()**
- **startup_32 ()**
 - vykonává dekompresi
 - vytvoří proces 0
 - skok na **start_kernel ()**

- **start_kernel()**
 - o inicializuje téměř všechny součásti jádra
 - o vytvoří proces 1 s programem **init**

UNIX obecně

- při zavádění vytvoří proces 0 běžící v módě jádro
- proces 0 vytvoří službou **fork** proces 1, který sám sebe přepíše do uživatelského adresového prostoru
- proces 1 vykoná **exec("/.../init", ...)**

- **init**

čte řádky souboru **inittab** a vytváří procesy, ve kterých vykoná **exec** programu specifikovaného v řádku, pro terminály **getty**

- **getty**

otevření zařízení jako otevření souboru, **open** vrátí deskriptor souboru, vykoná se však specificky pro jednotlivé druhy zařízení

pro terminál, **open** čeká na vstup

```

{
  ...
  open terminál;
  if(otevření úspěšné)
  {
    exec login;
    if(úspěšné přihlášení)
    {
      ...
      exec shell;
    }
    else
      počítej pokusy;
      opakuj pro povolený počet;
  }
}

```

- úspěšné přihlášení
začal přihlašovací (*login*) shell, **init** čeká na jeho
skončení (*login shell* je potomek) a vytvoří nový **getty**
- neúspěšné přihlášení
login vykoná **exit**, zavře se terminál, **init** vytvoří
nový **getty**